

האם אנחנו מוכנים למשיח? גליון מספר 22

שאל נא את הכהנים תורה

- א. זה כבר אחרי המלחמה האחרונה של גוג ומגוג, והמעין היוצא מבית קודש הקדשים זורם בכל תוקפו בלי להפסיק (זכריה יד, ח), שמרמז שכל העולם מכיר שד' אחד ושמו אחד (מלבים שם), והראיתי לילדים שלי על גלובוס (globe) היאך שרואים בחוש שנתקיים דברי הנביא, והילדים שאלו אותי בדרך אגב, האם גלובוס מקבל טומאה? (ע' כלים פכ"ד מ"ג ורמב"ם כלים פכ"ו ה"ב)
- ב. האם מחצלת קנים שמחוברת עם חוטי מתכת מקבלת טומאה? (ע' כלים פ"ד מ"ג)
- ג. יולדת נגעה בברזל שמחברים למיקסר שאני משתמשת בשביל הבצק, חיברתי את הברזל לאחר שנגעה בה והכנתי בצק, האם הבצק טמא?
- ד. הייתי בגן ונגעתי בחוטי הברזל של הנדנדה ונודע לי שטמא מת נגע במ, האם נטמאתי?
- ה. האם מראה העשוי ממתכת שתלוי על הקיר מקבל טומאה? (ע' כלים פ"ד מ"ו)

הלכתא למשיחא

ברוך ה', עסקנו בחלק התשובות הרבה בהלכות של כלים שונים שמקבלים טומאה, עתה ננסה לעשות קצת סדר בהלכות. נתחיל ב'כלי מתכת' שדיניהם מצויים במס' כלים פ"א-פ"ד. התורה אומרת בכלי מתכת שכל כלי מעשה מקבלים טומאה, כלומר שכל כלי שאתה עושה משהו אתו אפילו אם אין לו בית קיבול כמו סכין, ואפילו אם הוא יותר ממ' סאה כמו מכונית, כל אלו מקבלים טומאה. אלא שיש כמה תנאים כדלהלן.

א. הכלי צריך להיות לגמרי גמור, ולכן כוס מתכת שעדיין מתוכנן לחרוט בו צורות שונות, גם אם הוא כבר ראוי לשימוש, אינו מקבל טומאה כי לא נגמרה מלאכתו.

ב. צריך שיהיה לו שם בפני עצמו ולא שיהיה טפל לכלי אחר¹, למשל כיסוי סיר לא נקרא שיש לו שם בפני עצמה, שהרי קורים המכסה של... (ולדעת החזו"א הכוונה שאין לו תכלית בפני עצמה רק כל תכליתו הוא להיות משמש לסיר). עוד ציור הוא קני מנורה, אין להם שם כלי כשעצמם אלא רק ע"י חיבורם למנורה, וע"כ אינם מקבלים טומאה.

אמנם בקני מנורה מה שאין מקבלים טומאה הוא רק כשאינם מחוברים למנורה, אבל בעודן מחוברים למנורה הם מקבלים טומאה מדין 'כל המחובר לטמא טמא', שזה אומר שע"י החיבור לדבר המקבל טומאה גם הוא נעשה ראוי לקבלת טומאה. ואם קיבל טומאה בעודו מחובר ונתפרק, לדעת רש"י בשבת נח: הטומאה נפקעת, ולדעת תוס' שם נשאר בטומאתו, ורק מכאן ולהבא אינו מקבל טומאה (וע' חזו"א כלים טז, ב).

כלי קיבול תמיד נחשב שיש לו שם לעצמו (ע' משנ"א פ"א מ"ב, וע' ח"י הגר"ח פ"י ה"טו שביאר באופן אחר, דטמא משום כלי קיבול כמו שאר כלים, אע"פ שאין לו שם בפני עצמה).

ג. אם הכלי מיועד לדבר שאינו מקבל טומאה כמו הקרקע או דבר המחובר לקרקע (למשל צינור או ידית דלת), וכן כל דבר המיועד לשימוש לקרקע² ואפילו אינו מחובר לקרקע כמו עוצר דלתות, אין מקבל טומאה (כלים פ"א מ"ב ומשנה אחרונה פ"ד מ"ג וחזו"א כלים יט, ז). וכמו כן מסמר וכדומה שתכליתו לכלי עץ שאין בו בית קיבול או שהוא יותר ממ' סאה שאינו מקבל טומאה, אינו מקבל טומאה גם קודם שנתחבר. אמנם המסמרים שקובעים בקרקע לתועלת אחיזת אוהל (כשעשוי ממין המקבל טומאה) אינם בכלל זה ומקבלים טומאה, כי זה נחשב שהמסמרים הוא חלק מהאוהל שמקבל טומאה.

בכלל הלכה הנ"ל הוא אם יש כלי שמורכב משני חלקים, עץ ומתכת, צריך לדון איזה חלק הוא החלק העיקרי ואיזו החלק הטפל, אם המתכת הוא עיקר אזי הכלי נידון ככלי מתכות, אמנם אם המתכת הוא רק לקישוט אזי דנין את הכלי ככלי עץ. גם באופן שהמתכת הוא לתכלית יותר שימושית עדיין אפשר שיהיה טפל, למשל מפתח שהשיניים שלו של עץ, וקבועים בתוך לשון של מתכת, השיניים נחשב כעיקר הכלי, ואינו מקבל טומאה דנחשב כפשוטי כלי עץ.

ד. רק כלי ששימושו לצורך אדם נחשב 'כלי מעשה' אבל כלי שמיועד לצורך בהמה או לצורך כלי אחר אינו מקבל טומאה. למשל יש שמניחים מתכת מתחת לצואר הבהמה כדי שלא תחנק ע"י החבל הקשור שם, וכן מתכת שמיועדת להתחבר

¹ ולדעת החזו"א כלים יד, יז אין עיקר הדבר תלוי בשם, אלא אם תשמישו בפני עצמו או רק בתורת נטפל לכלי אחר.

² וע' תוספתא כלים ב"מ פ"ח ה"ה מרכוף של זמר טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, ופי' הגר"א הוא כמין כלי זמר גדול, ומחמת כבידו כשהוא מנגן מניח אותו על הקרקע ומנגן. וצ"ע בזה, ושאלתי את מו"ר הגאון ר' שלמה מילר שליט"א, האם יש להביא ראיה מכאן למקרה וכד', ואמר לי שאין ראיה, ואפשר דדוקא התם שצריך להיות דוקא על הקרקע, דהקרקע בולע הקול, אבל כלי גדול שבעצם יכול להניח ע"ג שולחן, אינו ענין למשמש עם הקרקע, וגם מחמת שצריך להיות מחובר לחשמל, לא מקרי נעשה לשמש עם הקרקע, דבעצם יכולים לעשות בטריה כמו שעושים לרכב, אבל אין הקרקע מסייע בתשמיש המקרה. אמנם לשון הגר"א מפני כבידו לא משמע כן, וצ"ע.

לבית אחיזה של כלי נחשב שתכליתו לצורך כלי ואינו מקבל טומאה. אמנם אעפ"כ זהו רק כשהוא לעצמו, אבל אם הוא מחובר לכלי הוא מקבל טומאה כמו שכתבנו קודם מדין כל המחובר לטמא טמא.

יש לציין שאם תכלית הכלי הוא לעזור ולסיוע האדם, אזי גם אם תשמישו לבהמה זה נחשב לצורך האדם, ולמשל הכלי שהבהמה אוכלת ממנו וכל דבר שמסייע לאדם להשתלט על הבהמה.

כל תכשיט של אדם מקבל טומאה גם אם אינו 'כלי מעשה'. כלי שתכליתו להרעיש חשוב 'כלי מעשה', אבל צעצוע שאין עושים אותו דבר כמו מנגן משחק אינו חשוב 'כלי מעשה' ואינו מקבל טומאה (כלים פכ"ד מ"א).

תשובות לשאלות שבוע שעבר

א. המצות שלי אפויות היטב וחלק מהמצה נשרף (אל תהיה מחמיר מדי כי חלק הנשרף יכול לבטל טעם המצה ובכה"ג אינו יוצא גם מחלק המצה שאינו נשרף), ואדם טמא נגע בחלק הנשרף, האם שאר המצה נטמא? (ע' טבר"י פ"א מ"ג)

תשובה: המשנה מדברת על חרחור פחות מאצבע, שאם הוא פחות מאצבע חשוב כחלק מהלחם ואם נגע בו טמא, הלחם נטמא (כי הדרך הוא לאוכלו יחד עם הלחם, חכם צבי סי' סב). הרמב"ם כותב שמדובר על בצק שנראה יוצא מהלחם, אבל אם אינו נראה יוצא מהלחם יתכן שגם בשיעור יותר מאצבע חשוב חלק מהלחם אם הוא נאכל יחד עם הלחם (כ"כ בחזון נחום שם). בראשונים אחרים לא מוזכר תנאי זה שכתב הרמב"ם, אמנם החזון נחום כותב שיתכן שדם לפי שאר הראשונים, דין חרחור הנ"ל הוא רק אם שרוף בכל סביבות הלחם אבל אם הוא רק במקום אחד, אז זה חשוב חלק מהלחם גם אם הוא יותר משיעור אצבע³.

ב. זה מסובך מדי בשבילי לטבול את ספת העור שלי ולחכות עד שהיא מתייבשת, האם אוכל לקרוע את כל התפרים ושוב לתפור אותם בחזרה? (ע' כלים פכ"ו מ"ט וחולין קכג)

תשובה: כן, אם אתה מפרק את הספה לחלקים שהם פחות מחמשה טפחים מרובעים, אז הטומאה יורדת.

ג. ברוך ד' למדתי את הלכתא למשיחא היטב, אבל האם אני צריך לחשוש ביום טוב מכל האנשים שלא למדו את ההלכות שהם מטמאים כל מה שהם נוגעים? (ע' חגיגה כו)

תשובה: ביו"ט כולם חשובים טהורים אבל לאחר יו"ט כל מה שנגע בו העמי הארץ ביו"ט, נידון כטמא, והכלים צריכים טבילה, והאוכל בחזקת טמא.

ד. היו לי כמה חתיכות מהקרבת פסח בצלחת שלי, וגם קצת מצה ומרור על הצלחת, ומשה הצעיר (שהוא טמא) נגע באחת מחתיכות הקרבן פסח, האם אוכל לאכול שאר החתיכות? (ע' רמב"ם פ"ב משאר אה"ט ה"ח)

תשובה: חז"ל גזרו בקדשים שיש דין צירוף כלי. פירוש, אם יש לך כלי מלא בדברים נפרדים למשל צימוקים, וטמא נגע באחד מהם, אזי בתרומה זה נעשה ראשון, ומטמא מה שנוגע להיות שני, ומה שהשני נגע להיות שלישי, ושוב אינו נטמא. אבל בקדשים כל מה שבכלי נטמא במגע הראשון מדין צירוף כלי. דין זה הוא אף אם אין מגע בין הדברים ואף אם אין תוך לכלי. לדעת הר"ש (טהרות פ"א מ"ט) זהו גם אם אין האוכל צריך להיות בכלי בכלל, וכמו בצירוף שלנו שאין דין בכלל שהקרבת פסח צריך כלי, אעפ"כ החלקים האחרים של הקרבן פסח נטמאים ג"כ. אמנם לתי' אחד בתוס' (מנחות כד) הדין האמור הוא רק אם הקדשים היו צריכים לכלי וכגון קרבן מנחה, בכה"ג יש דין צירוף כלי גם עתה שכבר אינו צריך לכלי, ולפי"ז בנדון דנן בקרבן פסח שמעולם לא היה צריך כלי, אכן אין דין צירוף כלי. לדעת הרמב"ם דבר שאינו צריך לכלי, מפסיק הצירוף אם הוא נמצא בין החלקים. החז"א (מנחות לבו), מסביר שהכוונה ב'אין צריך לכלי' הוא דבר שאינו מיועד להיות שם ועומד להסיר, למשל קמח מיותר בקרבן מנחה, ולפי"ז בנדון דנן המצה והמרור אין צריך להסירם, וא"כ גם לא יפסיקו הצירוף לענין הקרבן פסח, והכל נטמא. העמק הנציב (עמוד קפב) מסביר בדעת הרמב"ם שצריך לכלי מכוון על מה שאילולי הכלי היה מתפזר, כמו קמח או אוכלים קטנים, אבל מה שאין דרכו להצריך כלי ובדרך כלל ניטל ביד, חשוב אין צריך לכלי, ולפי"ז יתכן שאם המצה היא גדולה נחשב אינה צריכה כלי, ומפסיק מלהצטרף, אבל אם היא חתיכה קטנה וכן מרור טחון חשוב צריך לכלי ויטמא ע"י צירוף.

ה. אנחנו שומרים הכל על טהרות הקודש, ואדם טמא נגע במרור שלא היה מוכשר לקבל טומאה, האם המרור נטמא? (ע' רמב"ם פ"ב משאר אה"ט ה"ג וט"ז ופ"א ה"ט וחולין לג.)

תשובה: עוד חומרא שיש בקדשים הוא שמקבל טומאה בלי הכשר, אמנם זהו רק בקדשים עצמם ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש (חולין לג).

³ לכאורה דיוקו אינו מוכרח כ"כ, אמנם נראה דהרמב"ם מחלק בין ככר לרקיב (מצה), דבמצה דדקות הן דוקא שנשרף חציו, אבל פחות מזה הדרך לאכול וחשיב חיבור, משא"כ בככר.